

STUDIES OF THE OTTOMAN DOMAIN

Cilt/ Volume: 8 Sayı/Issue: 14 Şubat/February 2018 ISSN: 2147-5210

DOI Number: 10.19039/sotod.2018.80

Geliş Tarihi/Received:10.12.2017 Kabul Tarihi/Accepted: 02.02.2018

12189 NUMARALI TEMETTUAAT DEFTERİNE GÖRE XIX. YÜZYILIN ORTALARINDA PRAVADI KAZASINDAKİ GAYRİMÜSLİMLERİN SOSYO- EKONOMİK DURUMU

THE SOCIO ECONOMIC POSITION OF NON MUSLIMS OF THE PROVADIA IN THE MIDS OF 19TH CENTURY IN THE LIGHT OF TEMETTUAAT REGISTERS NUMBERED 12189

Levent KÜÇÜK ¹

Öz

Bu çalışmanın belirttiği tarih itibarıyla Pravadi, Balkan coğrafyasında Silistre Sancağına bağlı önemli bir yerleşim yeri idi. Bu devirde Pravadi çoğunlukla Müslümanların yaşadığı Hristiyan, Yahudi ve Çingene unsurlardan oluşan kozmopolit bir şehirdi. 19. Yüzyılın ilk yarısında Tanzimat reformlarının uygulandığı bölgelerde Temettuat Defterleri bölgelerin mülk, tarla, hayvan sürüsü v.b. bütün ekonomik varlıklarını kontrol altına almıştır. Çalışmamız Temettuat Defterlerinde Pravadi konuludur.

Anahtar kelimeler Pravadi, Temettuat, Tanzimat Reformları, Ekonomik Reformlar.

Abstract

Provadia, having a great importance in the Balkans, was a district in Silistre Province in the mentioned period in this study. In this period, Provadia was a cosmopolite city where mostly Muslims lived with Christians, Jewishes and Gypsies. Temettuat Registers were prepared for the records of property, fields, animals and all belongings in the regions where Tanzimat reforms were applied in the first half of the 19th century. Our study subjected to the Provadia in the Temettuat texts.

Key Words: Pravadi, Temettuat, Tanzimat Reforms, Financial Reforms

¹ Dr. Ardahan Üniversitesi, İBEF Tarih Bölümü. leventkucuk@ardahan.edu.tr

Giriş

19. yüzyıl Osmanlı devletinin ekonomik ve siyasal manada dünya sistemlerine entegre olmaya çalıştığı bir yüzyıl olmuştur. Bu yüzyıla girerken merkezîyetçi bir devlet modelini inşa etmek suretiyle bozulmaya yüz tutan ekonomisi ve siyasetini yeniden ayağa kaldırmak düşüncesi devlet adamlarının birinci öncelik meselesi haline gelmiştir.

Klasik dönemde başarı ile uygulanan tımar ve kul sistemleri gelişen üretim organizasyon ve teknikleri sonrası işlevini yerine getiremez hale gelmiştir. Bununla birlikte ülke kaynaklarının rasyonel bir şekilde kullanılmayışı da sorunların kaynaklarından birisi olmuştur. Devletin bu yüzyılda yaşadığı problemlerin kaynağı olarak üretici olunmaması gösterilmektedir ki aslında bu durum Tanzimat'ın ekonomik ruhuna canlılık verilemeyişinin de nedenini oluşturmaktadır.²

Tanzimat döneminde devlet adamları ülkeyi içinde bulunduğu açmazdan kurtarmanın yollarını aramaya başlamışlardır. Batı medeniyetine yönelmek ve modernleşme hamlesi ile birlikte imparatorluğun siyasal bütünlüğünü korumanın hesaplarını yapmışlardır.³ Aynı zamanda bu ıslahatları yapacak teknik kadroyu yetiştirme ve çözülmeyi düzeltecek hamleler için ekonomik kaynaklar bulmak durumunda olmuşlardır. Ayrıca batı uygarlığının üstünlüğünün teknolojiden kaynaklandığını bu teknolojinin çağdaş bilimlerle üretildiğini anlayan devlet adamları eğitim yolu ile bunu başarmak için yoğun bir çaba içerisine girmişlerdir.⁴ XVIII. Yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı idaresi askeri, siyasi ve ekonomik tükenmişlikler içerisine girmiştir. Bu kötü idare sürecine son verme gayretinde olan devlet adamlarının sarsılan imajı düzeltmek amacıyla mali ve askeri reformlara girişmeleri Osmanlı devleti'nin bu yüzyıldaki temel politikasını oluşturmuştur.⁵

Tanzimat reformları ile Osmanlı devlet adamları Karlofça'dan beri Avrupa karşısında uğradıkları başarısızlıklara bir son verme gayreti içerisine girmişlerdir. Ancak bu reformlar geleneksel Osmanlı yapısının içerisinde var olan unsurların hâkimiyet alanları ile çakıştığından kolayca uygulamaya konulamamıştır. Ayrıca bu dönem batı medeniyetinden birçok müessesenin iktibas edilmesi ile başlayan batının

² Sayar, Güner, Ahmet; **Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması**, Ötüken Yayınları, 2. Baskı İstanbul, 2000, s. 238

³ Ülken, Hilmi Ziya; **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, s.58

⁴ Berkes, Niyazi; **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yayına Hazırlayan: Ahmet Kuyaş, YKY, I. Baskı, İstanbul, 2002, s. 203

⁵ Köse, Osman; **1774 Küçük Kaynarca Antlaşması**, TTK Yayınları, Ankara, 2006, s. 2

üstünlüğünün kabul edildiği yeni bir dönem olarak adlandırılmak suretiyle azametli geçmişin mirasının tükenmekte olduğunun anlaşıldığı bir dönem olmuştur.⁶

Bu dönemde Osmanlı coğrafyasını gözlem altında tutan İngiltere, bir ticaret antlaşması ile ekonomisine yeniden bir ivme kazandırma girişimlerini hızlandırmıştır. İngiltere bu antlaşma ile üretim fazlası ürünleri için iyi bir pazar bulabilmiş ve sınaî mallarının satışında Alman ve Avusturya'ya karşı üstünlük elde edebilmiştir.⁷ Bu dönemde sanayi inkılâbının rekabetçi ortamı İngiliz ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durumdan kurtulmak için Osmanlı hükümetine idari ıslahatlar yapma konusunda bir takım yardımlar yapmak suretiyle yakınlık tesis etmiştir. İngiliz hükümeti yakın doğu'nun değerini anlamada ki gecikmelerini telafi etmek için doğu politikasını yeniden gözden geçirme gereksinimi duymuştur.⁸ Etkili bir ordu ve mali ıslahat önerileri ile Osmanlı devletini bir süre daha hayatta tutma ve kendi politik ve ekonomik çıkarlarına hizmet eden konuma getirme girişimlerine hız kazandırmıştır.

Osmanlı devleti klasik dönemin gelir kaynaklarından uzaklaşmıştır. Kaynakların sürdürülebilir üretimi ve dağıtımını usullerinde sorunlarla karşılaşmaya başlamıştır.⁹ Bunun için Osmanlı ekonomisinin belirli bir metotla yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Özellikle vergi toplama usullerindeki bozukluklar devletin iltizam idaresine kayıtsız bir şekilde bağlı kalmasına neden olmaktadır. Bu idareyi değiştirecek liyakatli memurlar bulamaması da devletin bir diğer zaafını göstermektedir.

Tarihsel olarak Osmanlı ekonomisi provizyonizm¹⁰, fiskalizm¹¹ ve gelenekçilik¹² diye adlandırılan ekonomik modeller ile devletin ekonomi üzerinde geniş bir etkisinin

⁶ Öztuna, Yılmaz; **Osmanlı'ya Veda, (1808-1923)**, Yakın Plan Yayınları, İstanbul, 2013, s. 60

⁷ Sayar, Ahmet Güner, **Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması**, Ötüken Yay, İstanbul, 2000, s. 193. Urquhart'ın Türkiye ile yapılacak antlaşmadan İngiliz çıkarlarına ilişkin değerlendirmesi ilginçtir. "Türkiye'yi savunmakla, ıslah etmek ve gücünü sağlamlaştırmakla ne kadar menfaatimiz bulunduğu yeteri kadar açık değil midir?" Bu antlaşma ile rakibimiz Almanya ve Avusturya'nın Türk pazarında yer alan daha pahalı ve daha düşük kaliteli malları yerine İngiliz malları ikame edilecektir."

⁸ Frank, Edgar Bailey, "Palmerston ve Osmanlı Reformu(1834-1839)", Çev: Yasemin Avcı, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Editörler: Halil İncalcık, Mehmet Seyitdanlıoğlu, İletişim Yayınları, Ankara, 2006, s. 305

⁹ Donald Quataert, "Tanzimat Döneminde Ekonominin Temel Problemleri", Çev: Yasemin Avcı, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Editörler: Halil İncalcık, Mehmet Seyitdanlıoğlu, İletişim Yayınları, Ankara, 2006, s. 733

¹⁰ **Provizyonizm**: İaşe yetersizliğini engellemek için mal arzını en üst seviyede tutmak anlamına gelmektedir. Bkz. Mehmet Genç, **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2002

¹¹ **Fiskalizm**: Hazinesinin ihtiyaç duyduğu gelirleri en yüksek seviyede toplamak ve gelirleri düşüren harcamaları kıstak esasına dayanmaktadır. . Bkz. Mehmet Genç, **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2002

¹² **Gelenekçilik**: Eski uygulamaların birer norm olarak kabul edilmesi anlamına gelmektedir. . Bkz. Mehmet Genç, **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2002

olduğu sisteme dayanmaktaydı. Kaynakların üretimi ve dağıtım sürecinde dahili ve uluslararası faktörler belirleyici olmuştur. Ancak XIX. yüzyılda birlikte merkezileştirmeye bağlı olarak devlet yapısının değişimi başlamıştır. Bu dönemde Hazine-i Amire'nin içinde bulunduğu kriz Darbhane'ye bağımlı hale gelmesine sebep olmuştur. Osmanlı Hükümeti bu açmazdan iki kurumu Darbhane-i Amire olarak birleştirmek suretiyle kurtulmak istemiştir. İlk icraat olarak defterdarlıklar kaldırılmak suretiyle bütün hazineler üzerindeki merkezi denetim ve gözetim artırılmıştır.¹³ Bu dönemde devletin merkezi idaresinin daha kuvvetlendiğini, daha rasyonel bir görünüm kazandığını, uzmanlaştığını ve iradesini toplum üzerinde daha etkin bir şekilde kullandığını söylemek mümkündür.¹⁴ Mamafih bu dönemde zengin eyaletlerin Osmanlı yönetiminden çıkışı maliye açısından bir felaketi hazırlamıştır. Hükümet bu olumsuzluktan kurtulmak için merkezi idareyi takviye edecek uygulamalara girişecektir.

Tanzimat dönemi devlet adamları Osmanlı devletinin geçmiş dönemlerdeki eyalet idaresindeki kötü yönetim ve yetersizlikleri ile vergi tahsilindeki usulsüzlüklerin tımar ve iltizam usullerinin yapısından kaynaklandığını görerek çözüm arayışlarına girmişlerdir. Bu uygulama çerçevesinde muhasıllık sistemini vergi mekanizmasını rasyonelleştirmek amacıyla yürürlüğe koymuşlardır. Uygulama ile hazinenin daha fazla gelir elde etmesi ve reaya'ya karşı adalet ile hükmedilmesi amaçlanmıştır.¹⁵ Ayrıca eyaletlerin idari bölümlerinin yeniden ele alınması ile birlikte eşit nüfus ve servet birimleri oluşturmak da Tanzimat reformlarının bir diğer pratiğini oluşturmaktadır.

I. Sosyal Yapı

Tuna nehri sahilinde bulunan Pravadi kazası Şumnu, Silistre, Rusçuk gibi diğer kazalar ile birlikte Kırım'ın stratejik ve askeri tedarik merkezlerinden birisi konumundadır.¹⁶ Bu konumu nedeniyle bölgenin diğer güçlerinin de ilgisini çekmektedir. Ruslar Küçük Kaynarca öncesinde bölgenin Kıpti reayasını kendi yanlarına çekme siyasetine bu stratejik konum nedeniyle başvurmuşlardır. Osmanlı devleti Pravadi bölgesini XIV. Yüzyılın Rumeli fetihleri sonucu ele geçirmiştir. Pravadi kazası Karadeniz'e dökülen İridere nehrinin havzasında kurulmuştur. Önceleri Niğbolu sancağına bağlı iken daha sonra Silistre sancağına bağlı bir kaza statüsü elde etmiştir.

¹³ Akyıldız, Ali, **Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform, 1836-1856**, Eren Yay, İstanbul, 1993, s. 97

¹⁴ Quataert, Donald, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, 1600-1914**, II. Cilt, Editör: Halil İnalçık, Donald Quataert, Eren Yay, İstanbul, 2004, s.887,

¹⁵ Shaw, J, Stanford; **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, Çev: Mehmet Harmancı, E Yayınları, İstanbul, 2003, s. 118

¹⁶Köse, Osman, **1774 Küçük Kaynarca Antlaşması**, TTK, Yay. Ankara, 2006, s. 15

Şehrin adının Yunanca Provato ve Slavca Oveç kelimelerinin her ikisinin de ortak anlamı olan koyun kelimesine karşılık geldiği bilinmektedir.¹⁷ Pravadi kazası 16. Yüzyıl Rumeli muhasebe defterlerinde Silistre sancağına bağlı görünmektedir.¹⁸ 16. Yüzyıla ait bölgenin tapu tahrir defterlerine göre kazada 6 müslüman ve 2 gayrimüslim mahallesi bulunmaktadır. Şehir Osmanlı idaresinde iken önemli bir ticaret merkezi olarak Yahudi ve Raguzalı tüccarların yoğun faaliyet gösterdiği bir konum elde etmiştir. XVIII. yüzyıl için şehrin nüfusu ile ilgili değerlendirmede bulunan Machiel Kiel, Türk nüfusunun önemli bir yüzdeye sahip olduğunu, ancak XIX. yüzyılda Anadolu'ya yapılan Türk göçleri sonrası Hıristiyan nüfusun lehinde bir artış gerçekleştiğine vurgu yapmıştır.¹⁹

Kemal Karpat Silistre sancağına bağlı olan Pravadi kazasının 1831 tarihli nüfusunu 6226 kişi olarak vermiştir. Bu nüfusun 4530 kişisini Müslümanlar, 1465 kişisini reaya ve 231 kişisini ise Çingeneler oluşturmuştur.²⁰ Şehrin 1844 yılında Cami-i Atik, İskender, Orta, Kurd Kassab, Köhne Hamam, Namazgah, Varoş, Tekke ve Küçük Hacı isimlerinde 9 adet mahallesi bulunmaktadır. Bu mahallelerde 252 müslüman hane ile 36 gayrimüslim hane kayıtlanmıştır.²¹

XIX. yüzyılda Osmanlı vilayet örgütlenmesi içinde Tuna vilayetinin doğu kısmında Rusçuk ve Şumnu ile birlikte yer alan Silistre'nin nüfusu 1874 tarihli salnameye göre 33.749 kişi olarak görünmektedir. Silistre kazası 235 köyden 10.912 hanelik nüfusa sahiptir. Bu nüfus oranında Müslümanlar yaklaşık üçte ikilik bir yoğunluk arz etmektedirler.²²

Hane Reislerinin İsimleri ve Meslekleri

Defterlerde yer alan isimlerden ilk 28 hane Bulgar çoban grubuna aittir. Sonraki 2 hanede Ermeni Bezirgan ve Terzi bulunmaktadır. Daha sonraki 3 hanede Yahudi esnaf grubundan 2 çerçici ve 1 kasap oturmaktadır.

Aile isimlerinde “ *Hristo, Veliko, İvan, Sunko, Kiryaki, Otto, Boşko*” gibi isimlerin daha çok Bulgar ahaliye ait olduğu anlaşılmıştır. Ermeni hane reisleri *Sarkis*

¹⁷Kayapınar, Ayşe, “Osmanlı Döneminde Rumeli’de Bir Nahiye Merkezi: Pravadi”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, XXX/1, 2015, s.121-148

¹⁸ Serin, Mustafa, “Osmanlı Arşivinde Bulunan Temettuat Defterleri”, **T.C. Başbakanlık I. Millî Arşiv Şûrası** (20-21 Nisan 1998), Tebliğler, Tartışmalar, Ankara., s. 724

¹⁹ Kiel, Machiel, “Pravadi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Ankara, 2007 c. 34, s.339-340.

²⁰ Karpat, Kemal, **Osmanlı Nüfusu, 1830-1914**, Çev: Bahar Tırnakçı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 228

²¹ Kozlublub Doğru, Halime, **1844 Nüfus Sayımına Göre Deliorman ve Dorbruca'nın Demografik, Sosyal ve Ekonomik Durumu**, Ankara, s. 151-152.

²² Draganova, Slavka, **Tuna Vilayetinin Köy Nüfusu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s.33

ve *Kolost* adıyla kayıtlıdır. Yahudi hane reislerinin isimleri ise *Azar, Samuel ve Yude* olarak kayıtlanmıştır.

Hane reislerinin mesleklerini Bulgar ahalinin kayıtlı olduğu sayfanın başında bulunan çoban ifadesinden anlamak mümkün olmuştur. 28 hane çoban olarak kayıtlanmıştır. Diğer 5 hanede bulunan Ermeni ve Yahudi grubun meslekleri de Bezirgan²³, Terzi, Kasap ve Çerçi²⁴ esnafı olarak zikredilmiştir.

II. Ekonomik Yapı

Klasik Osmanlı sisteminde devletin gelirleri öşür, ihtisab ve cizye diye adlandırılan ana gelir gruplarına ayrılmıştır. Merkezi hazineye ayrılan bölümlerin tahsilini gerçekleştirmek için büyük bir mali bürokratik örgüte ihtiyaç duymadan tahsilatın gerçekleştirilebileceği Mukataa'lara ayırmak oldukça rasyonel bir düşüncüydü.

Tanzimat yönetimi geleneksel mali sistemi değiştirerek hem eski gelir kaynaklarını yeniden organize ederek yeni gelir kaynakları yaratma işine hız verecek hem de modern bir devlet olarak gelirler üzerindeki kontrolünü artırmak suretiyle üstleneceği yeni fonksiyonların finanse edilmesini sağlayacaktır. Tanzimat yönetiminin bir diğer uygulaması da vergi düzeninde yaptığı değişikliklerle vergilerin basitleştirilmesi, hane ve toprak malikliği üzerinden tahsil edilmekte olan vergilerin birleştirilmesi ile mükelleflerin ödeme kabiliyetlerine göre tek bir vergiye muhatap kılınması olmuştur.²⁵

Temettuat Sayımları ve Yeni Vergi Politikası

Tanzimat reformları ile vergi politikasında büyük bir revizyona gidilmiştir. Mültezim ve tımar sahipleri üzerinden hazineye dolaylı olarak aktarılan yöntemin yerine hazine adına hareket eden düzenli maaş sistemine bağlanmış memurların olduğu yeni bir organizasyona geçilmiştir. Bu dönemde Devletin acil nakit ihtiyacı, yeni sisteme yönelik direniş vb. sebeplerle Osmanlı hükümetinin tasavvur ettiği yeni vergi toplama sisteminin başarıya ulaştırılamadığı özellikle periferide pek çok yörede tekrar İltizam sistemine geri dönerek ikili uygulamalara yer verdiğini söylemek mümkündür. Öşür gelirlerinde meydana gelen azalmalar, tarım sektörü üzerinde yaratılan olumsuz

²³ İlk dönemlerde gayrimüslim tüccarlar hakkında kullanılan bir tabir olmakla birlikte, daha sonra ticaret işlerinde hilekarlık, oyunbazlık yapanlara da verilen bir isim olmuştur. Lehçe-i Osmanide ticaretle, sarraflıkla meşgul kâşip, ehl-i ticaret ve büyük tüccar tabirlerine karşılık kullanılmıştır. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, MEB Yayınları, cilt. I, İstanbul, 2004, s. 183

²⁴ Çerçi kelimesi her nevi ufak tefek eşya satan genellikle para ile satmayıp takas usulü ile bu işlemi gerçekleştiren gezginci esnaf grubu için kullanılan bir tabirdir. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, MEB Yayınları, cilt. I, İstanbul, 2004, s. 352

²⁵ Güran, Tevfik, **Osmanlı Mali İstatistikleri, Bütçeler, 1841-1918**, DİE Yay, Ankara, 2003, s. 5

etkiler Osmanlı yönetiminin tekrar iltizam sistemini yürürlüğe koymasında etkili olmuştur.²⁶ Bununla birlikte ülkedeki tüm fiskal gelirlerin tek bir hazineden denetim ve gözetimi için tek hazine tek bütçe uygulaması kaçınılmaz olarak hükümetin bundan sonraki programında yer almıştır.

Kişilerin gelirleri ile orantılı olarak adil ve eşit bir vergi toplanılması da yeni uygulamanın gereklerindedir. Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun en önemli öğelerinden birisi mali ve parasal sistemde bir reformun hayata geçirilmesi ve imparatorluk coğrafyasının maddi kazanç unsurlarını artırma yolunda girişimlere hız kazandırmak olmuştur.²⁷ Borçların ödenebilmesi için dolu bir hazine ve istikrarlı bir para politikasına sahip olma temel ekonomik siyaset olmuştur.

II. Mahmut ve Mustafa Reşit paşa tarafından başlatılan ülkenin nüfus ve varlık sayımlarının modern esaslar çerçevesinde yaptırılması girişimleri Tanzimat reformlarının ana karakterini oluşturmuştur. Sayım ve kadastro memurlarının ülke çapında yarattıkları dinamizm bir ölçüde başarılı olmuştur. Bununla birlikte bu metotlar başarılı sonuçlar verse de taşrada hazinenin verdiği maaş ile geçinmek durumunda olan muhassıllar²⁸ için bu işler pek cazip görünmemektedir. Ayrıca taşrada mültezim sisteminin olduğu kadar etkin ve güvenli değillerdir. Muhassıllık sisteminden gereken verimi alamayan Osmanlı hükümeti merkeziyetçi eğilimlerini artırarak vilayet, sancak ve kazalarda aynı türden düzenlemelere girişti. Bu düzenlemelerde yerel temsilcilere rol verilmekle beraber onların üzerindeki merkezi denetim aygıtı iyice hissedilir seviyeye çekildi.²⁹

Tanzimat reformlarının öngördüğü tek ve eşit vergi uygulaması temettüat³⁰ adıyla uygulamaya konulmaya başlamıştır. Bu vergi modern bir ekonominin vergi

²⁶ Genç Mehmet, "İltizam" **TDVİA**, Cilt: 22, s.158 bkz. Yavuz Cezar, **Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi, XVIII. Yüzyıldan Tanzimat'a Mali Tarih**, Alan Yay. İstanbul, 1986, s. 291

²⁷ Lewis, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Çev: Boğaç Babür Turna, Arkadaş Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2009, s. 154

²⁸ Muhassıllık sitemi Tanzimat sonrası iltizam usulünün yerine konulan ve devletin reform paketinin finans kaynağını sağlamayı düşündüğü yeni vergilendirme politikasına verilen isimdir. Kırsal ekonomiden alınan verginin en yüksek seviyede toplanması amaçlanmaktadır. Bu model sayesinde zenginliğin sürekli gelişen ve akılcı bir yapıya dayanan tarım sektörü ile yeniden sağlanabileceği düşünülmüştür. Bkz. Şerif Mardin, **Türk Modernleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, 22. Baskı, s. 205, Ali Akyıldız, **Para Pul Oldu, Osmanlı'da Kağıt Para, Maliye ve Toplum**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 40

²⁹ Ortaylı, İlber, **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, Cedit Yay, Ankara,2007, s. 480

³⁰ Develioğlu, Ferit; **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, "Temettü- Temettuat" Aydın Kitabevi, Ankara, 1996, s. 1073,

ödeyici kitleye kişisel servet ve yıllık kazanç üzerinden yüklediği bir vergi olmuştur.³¹ Kişilere gelir sağlamakta olan her türlü mal varlığı, tarla, bahçe, ev, dükkân, hayvanlar ve bundan başka gelir getiren bir mesleği varsa bunların tümünün tespit edilerek her mükellefin şahsi mal varlığına ve yıllık kazancına göre bir vergi ödemesi bu yeni verginin özelliğidir.

Temettuat vergisinin Tanzimat reformları çerçevesinde uygulamaya konması ile birlikte bu yeni verginin vergi ödeyen kitle üzerine tarhını gerçekleştirecek sayım işlerine de hız verilmiştir. Sayım yapma işiyle görevlendirilen maliye bürokratları hane reislerinin gelirlerini tespit etmek amacıyla ülke sathında işe koyulmuşlardır. Yaptıkları sayımlar neticesinde aile reislerinin mal varlıklarını Temettuat Defterleri denilen defterlere kaydetmişlerdir. Bu defterler Tanzimat'ın genel politikası olan eşitlik ve adalet uygulamaları için dayanak oluşturmuştur. Osmanlı maliyesinin uzun zamandan beri savaşlar ve iç karışıklıklar nedeniyle düştüğü sıkıntıdan kurtulma hamlelerinde bu yeni uygulamadan daha önce Esham³² adı verilen iç borçlanma yöntemlerine de başvurduğunu ancak sisteme daha fazla kişinin müdahil olması ve yaygınlık kazanması dışında bir katkı sağlamadığı görülmektedir.³³ Bununla birlikte sermaye ve paranın değeri sorununa çözüm bulunamadığı için devlet açısından mali problemler önemli olmaya devam etmiştir.

Temettuat defterleri daha önce tutulan klasik tahrir defterlerinden bazı yönleri ile ayrılmaktadır. Tahrir defterlerinde sancak, kaza ve köy adı ile birlikte vergi yükümlüsü kitlenin toplam ödemesi gereken vergi miktarları bulunmaktadır. Ancak temettuat sayım defterlerinde kaza, köy, mahalle gibi yerleşim birimleri hane bazında ele alınmak suretiyle vergi ödemek durumunda olan kişilerin adları, baba adları, hangi meslek grubundan oldukları, fiziksel özellikleri ile birlikte yıl içinde ödeme kabiliyeti

³¹ Temettuat vergisinin Tanzimat reformları çerçevesindeki uygulama esasları için bkz. Pakalın, M, Zeki; **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, MEB. Yayınları, Ankara, 1993, s. 453

³² Osmanlı hükümeti XVII. Yüzyılın ekonomik sorunlarından kurtulmak için iltizam sistemini rasyonalize etmek suretiyle yerine malikane denilen yeni bir uygulamaya başlamıştır. Küçük Kaynarca ile başlayan yeni ekonomik kriz döneminde Eshan sistemi denilen yeni bir modele kapılarını açmıştır. Bu modelin malikane sisteminden farkı mukataa gelirlerinin ömür boyu satışı yerine yıllık kar paylarının satışını öngörmesidir. Esham sistemi Osmanlı hazinesine kısa vadede yeni gelirler sağlamakla birlikte uzun vadede hazine kayıplarının artan riskler taşıdığını söylemek mümkündür. Kar paylarının devlet tarafından garanti edilmesi, taksitli ödeme ve enflasyon oranlarındaki istikrarsızlık durumları sistemin zaafalarını oluşturmaktadır. Bkz. Yavuz Cezar, **Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi, XVIII. Yüzyıldan Tanzimat'a Mali Tarih**, Alan Yay. İstanbul, 1986, s. 86

³³ Akyıldız, Ali, **Para Pul Oldu, Osmanlı'da Kağıt Para, Maliye ve Toplum**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 36

bakımından ne gibi varlıklara sahipse onların dökümünü göstermektedir. Ayrıca yıl içinde ne kadar vergi ödediği bilgisi de bu defterlerde kayıt edilmiştir.

Tanzimat reformlarını finanse etmesi beklenen bu yeni vergilerin 1840 yılı ile 1844-45 yıllarında Tanzimat uygulamalarının başlatıldığı eyaletlerden başlamak üzere tüm ülkeye yayıldığı görülmektedir. Bu defterlerin daha pratik amaçlar için oluşturulmuş olması Osmanlı Devleti'nin Tanzimat ekonomisinden ne beklediğini, ne ile karşılaştığını görmemize yardımcı olmaktadır. Osmanlı ekonomisinin kaynakların dağıtım usulleri ve sürdürülebilirliği gibi problemleri çözmeye başarılı olup olmadığı soruları bu defterlerin incelenmesi ile anlaşılacaktır.³⁴

Tanzimat idari ve mali reformların uygulanmasına öncelikle İstanbul'a yakın olan eyaletlerden başlamıştır. Daha sonra ülkenin tamamında bu reformların geçerli kılınmasına yönelik tedbirler alınmıştır. Osmanlı merkezi otoritesinin başkente yakın olan bölgelerde daha etkili olduğunu, periferide ise aynı etkiyi göstermekten uzak olduğunu söylemek daha doğru olur. Bununla birlikte Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki Temettuat defterlerinin bütün eyaletleri kapsamamasından reformların öncelikle pilot eyaletlerde uygulamaya konulduğu da anlaşılmaktadır.³⁵ Tanzimat reformlarının uygulandığı yerlerde³⁶ öncelikle yeni düzenlemeler yapmak suretiyle sancak ve eyaletlerin müşirliklere dönüştürülmesi gerçekleştirilmiştir. İncelediğimiz Pravadi bölgesi Tuna vilayeti bünyesinde imparatorluğu bir arada tutmayı amaçlamış bir sistemin deneneceği anahtar bir bölgeyi temsil etmektedir.³⁷ Bu süreçte bürokrasinin tüm ekonomik kaynaklar üzerindeki denetimi ve diğer toplumsal gruplardan üstünlüğü

³⁴ Quataert, Donald; "Tanzimat Döneminde Ekonominin Temel Problemleri", **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Editörler, Halil İnalçık-Mehmet Seyitdanlıoğlu, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 2006, s. 732

³⁵ Öztürk, Said, "Temettüat Tahrirleri", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, İstanbul, 2003, S. 4-5, s. 547

³⁶ Tanzimatın ilanı sonrası mali hükümlerinin icrası için ülke çapında girişimlere başlanmıştır. Ancak tüm ülkede aynı anda uygulanma güçlüğü hükümeti pilot bölgeler belirlemeye yöneltmiştir. Bununla birlikte zaman içinde tüm ülkede uygulanması içinde önlemler alınmaya çalışılmıştır. Hükümetin kontrolünün yüksek olduğu başkente yakın Hüdavendigar, , Edirne, Aydın, Konya, , Sivas, Biga, Ankara gibi eyaletlerde idari reformlar için mali bir taban oluşturulmuştur. Bkz. Hüseyin Muşmal, "Tanzimat reformlarının Uygulanması Hakkında Konya Valisi selim Paşa'ya Verilen Talimat-ı Seniyye", **Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 19, 2008, s. 106, ayrıca Ayla Efe, Tanzimat'ın Eyalet Reformları 1840-1864, Silistre Örneği, **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt: 6, Sayı: 22, 2009, s. 87-113

Tanzimat reformları çerçevesinde Silistre vilayetinde oluşturulan 5 Muhassıllık biriminden birisi Varna, Balçık, Mangalya, Kozluca, Pazarcık ve Pravadi kazalarını içermektedir. Vergilerin toplanmasının aciliyeti ile hazinenin nakit ihtiyacı bu uygulamanın gerekçesini oluşturmuştur.

³⁷ Davison, H. Roderic, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Reform, 1856-1876**, Çev: Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2005, s. 158 (Tuna vilayeti 1864 Vilayet düzenlemesi ile 7 sancak 48 kaza merkezi ile örgütlenmiştir. Tuna'dan sonra örgütlenen diğer eyaletler ise Erzurum, Edirne, Bosna, Halep, Suriye ve Trablusgarp vilayetleridir.)

devam etmiştir.³⁸ Eyaletlerin bürokratlarının idari pozisyonları değiştirilmiştir. Valiler daha çok asayiş ve güvenlik meseleleri ile yetkili kılınırken Muhassıl-ı emval adıyla mali işleri yürütecek olan geniş yetkili bürokratlar merkezden gönderilmiştir.³⁹ II. Mahmut'tan itibaren hükümetin merkezileşme politikalarını tüm imparatorluğa empoze etme girişimleri yeni programlarla uygulanmaktadır. Hükümet mahalli üretimden daha fazla pay almak için üretim organizasyonları üzerindeki etki ve denetimini artırmaya yönelmiştir.

Bu çalışma Başbakanlık Osmanlı arşivinde Maliye Nezareti Temettuat defterleri katalogunda bulunan 12189 numaralı Pravadi⁴⁰ kazasının temettuat sayımı sonucu ortaya çıkmıştır.⁴¹ Bu defter temettuat uygulamasının başlatıldığı ilk yıl olan 1840 yılında değil 1844-1845 yıllarına ait bilgileri içermektedir.

12189 numaralı defter 18 X 51 cm ebadında olup toplam 16 sayfadan ibarettir. Defterin 14 ile 16. sayfaları boş bırakılmıştır. Defterde Pravadi kazasında misafir statüsünde ikamet etmekte olan gayrimüslim gruplardan Ermeni ve Yahudi 33 hane sahibi hakkındaki bilgiler yer almaktadır. Defterin bazı sayfalarında 3 bazılarında ise 4 aile reisinin bilgileri yerleşecek şekilde bir kayıtlanma yapılmıştır. Defterin giriş kısmında “*Kaza-i Pravadi müsaferet tarikiyle ta'ayyün edilen re'aya ve Ermeniyan ve Yahudiyanın temettuat defteridir*” ifadesi yer almaktadır. Defterin son sayfasında diğer defterlerde görülen genellikle köy imamı ve muhtarının mühürlerinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun kazada misafir statüsünde ikamet etmeleri ile alakalı olduğu

³⁸ Karpat, H. Kemal, **Osmanlı Modernleşmesi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014, s.92

³⁹ İnalçık, Halil; “Tanzimat'ın Uygulanması ve Sosyal Tepkiler” **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Editörler, Halil İnalçık-Mehmet Seyitdanlıoğlu, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 2006, s, 173

⁴⁰ Pravadi kazası temettuat sayımlarının yapıldığı tarihlerde Silistre vilayeti Tuna kaymakamlığı bünyesinde bir kaza statüsündedir. Pravadi kazası bugün Bulgaristan'da Provadya ismiyle anılan şehirdir. Osmanlı tarihçisi Neşri kazanın 1388 yılında Çandarlı Ali Paşa tarafından fethedildiğini kaydetmiştir. Kazanın 19. Yüzyılda dörtte üç oranında Müslümanlar ile meskun olduğu görülmüştür. Bkz. Machiel Kiel, “Pravadi” **TDVİA**, Cilt. 34 s. 339-340

⁴¹ Temettuat defterlerindeki bilgiler ışığında elde edilmiş oldukça zengin bir literatür bulunmaktadır. Temettuat defterlerinin tanıtılması ve bunlara dayalı olarak yapılmış olan bir takım çalışmalar sayesinde 19. Yüzyılın sosyo- ekonomik gidişatı bir ölçüde tespit edilerek okuyucuların bilgisine sunulmuştur. Bu çalışmalardan ilkinin Tevfik Güran 1985 yılından itibaren Temettuat defterlerinden istifade ederek hazırlamıştır. Bu çalışmasını XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarımı, İstanbul 1998 adı ile yayınlamıştır. Bundan başka bu defterleri tanıtmak suretiyle yapılan yayınlardan bazıları da şunlardır. Mübahat S. Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, Belleten, LIX, S. 225, Ankara 1995, s. 395-412; Mübahat Kütükoğlu, “İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Teb'a”, Belleten LXIII, S. 238, Ankara 1999, s. 755-782; Tevfik Güran, “XIX. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri”, Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik, (Der. Halil İnalçık, Şevket Pamuk), Ankara 2000, s. 73-94; Said Öztürk, "Temettuat Tahrirleri", Akademik Araştırmalar Dergisi, S.4-5, İstanbul 2000, s.537-591; Nuri Adıyeye, “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S. 11, Ankara 2000, s.769-825.

düşünülmektedir. Defterden elde edilen bilgiler sayesinde Tanzimat reformlarının arefesinde bugünkü Bulgaristan sınırlarında kalan Pravadi kazasının nüfusu ile ilgili tahminde bulunan General Jochmus 220 hanelik bir nüfusa sahip olduğunu ifade etmiştir.⁴² Defterde bulunan 33 hanenin gayrimüslim olması büyük çoğunluğunun Müslüman ahaliden oluştuğunu gösterse de daha sonraki dönemlerde kazadaki Müslüman yerleşimlerinin terk edildiğini *Helmuth von Moltke*' nin gözlemlerinden öğrenmek mümkün olmuştur.

Kazada sayımı yapılan gayrimüslimlerin Şumnu⁴³ ve İslimye⁴⁴ kazalarından misafir statüsünde gelerek Pravadi kazasına yerleştikleri bilgisini isimlerinden hemen sonra konulan “ *İslimye Kazası Baş köyü sakinlerinden*” şeklindeki ibarelerden anlamaktayız.

III. Hayvancılık Faaliyeti

Osmanlı imparatorluğunun kırsal alanda bulunan reayasının büyük çoğunluğu hayvancılık ve tarıma dayalı bir ekonomik faaliyet içerisindedir. Bu iki sektör birbirleri ile entegre bir şekilde yürütülme esasına dayandığından genellikle her ikisini ortak yürütme söz konusu olmuştur. Pravadi kazasında yetiştirilen hayvanlar bölge halkının et, süt, yün yağ, deri ve yapağı gibi hayvansal ürünlerin elde edilmesi ve bunlar üzerinden geçimin temin edilmesi amacı için bulundurulmaktadır. Temettüat defterinin verdiği bilgilere göre bu kazada misafir durumunda hayvancılık yapan ahalinin daha çok küçükbaş hayvancılık yetiştiriciliğini tercih ettiğini görmekteyiz. Bu durum bölgenin arazi durumu ile alakalı olduğu kadar bölgenin yüksek bir arazi yapısına sahip olması nedeniyle daha çok bu çeşit bir hayvancılığa elverişli olduğunu da göstermektedir. Bu durum bölge halkının geçim metodu ile alakalı olduğu kadar

⁴² Kiel, Machiel, “Pravadi” **TDVİA**, Cilt. 34 s. 340

⁴³ Kuzey Bulgaristan’da tarihi bir şehir olan Şumnu Osmanlı idaresine 1389 yılında I. Murat zamanında geçmiştir. Silistre, Pravadi, Niğbolu ve Ruscuk gibi önemli merkezler ile birlikte Çandarlı Ali Paşa tarafından Osmanlı topraklarına dahil edilmiştir. Başlangıçta nüfusun yüzde 80 civarındaki kısmı gayrimüslim iken 1550’li yıllarda dengenin müslümanlar lehine değiştiğini ve yüzde 60 civarında bir Müslüman varlığından bahsedilmeye başlanmıştır. 19. Yüzyılda bu oranın yüzde 80 müslüman olarak kayıtları görülmüştür. 1845 tarihinde Şumnu vilayetinde 26 müslüman, 2 bulgar Hıristiyan, 1 ermeni ve 1 yahudi mahallesinin bulunduğu bakarak kazadaki Müslüman yoğunluğunun giderek artmış olduğunu söylemek mümkündür. Bkz. Machiel Kiel, “Şumnu” **TDVİA**, Cilt. 39 s. 227-230

⁴⁴ Bulgaristan’ın güneydoğusunda bulunan bir şehirdir. Şehrin Osmanlı dönemindeki adı “ erik şehri” anlamındaki Sliven kelimesinden gelmektedir. Bu şehir 1370 yılında I. Murat döneminde Osmanlı hakimiyetine girmiştir. 19. Yüzyıla kadar olan süreçte kazanın Müslüman nüfusunun artarak yüzde 40 civarında bulunduğunu görmekteyiz. Ayrıca kaza 1864 yılında Edirne vilayetine sancak olarak bağlanmak suretiyle idari fonksiyonu genişletilmiştir. Kazanın önemli bir ticaret merkezi haline gelmesi neticesinde Avusturya ve diğer ülkelerden gelen tüccarların uğrak yeri haline geldiği görülmüştür. Kazada nüfusun en önemli kısmını Bulgarlar oluştursa da Ermeni ve Yahudi gruplarında ticari gayelerle bu bölgede meskun oldukları görülmektedir. Bkz. Bkz. Machile Kiel, “İslimye” **TDVİA**, Cilt. 23 s. 73-74

bölgenin yüksek bir arazi yapısına sahip olması nedeniyle daha çok bu çeşit bir hayvancılığa elverişli olduğuna işaret etmektedir.

Pravadi coğrafyasının koyun ve keçi yetiştiriciliğine elverişli olmasının yanı sıra bölgenin deri ticareti nedeniyle Ragusa tüccarlarının uğrak yeri olması ahalinin ekonomik faaliyetini bu yönde geliştirmesinde etkili olmuştur.⁴⁵ Kazanın yüksek bir plato kenarında kurulu olması büyükbaş hayvancılık yerine küçükbaş hayvancılığı tercih etmesinin nedenini oluşturmuştur. Halkın büyük çoğunluğu Bizans dönemlerinden itibaren koyun yetiştiriciliği yapmaktadır. Bu konuda oldukça ihtisas sahibi olmalarında kaza'nın geniş otlaklara sahip olmasının da rolü bulunmaktadır.⁴⁶

Tuna vilayetinin bütün kaza ve köylerinde koyunculunun çok önemli bir ekonomik uğraş olduğunu bölgenin ondalık defterleri üzerinden izlemek mümkündür. Koyun sayıları ve bunların ekonomik değerleri buna işaret etmektedir. Ayrıca şehir statüsünde bulunan yerleşim yerlerinin dahi köy faaliyetleri içerisinde değerlendirildiğini de söylemek mümkündür.⁴⁷ Bunun yanı sıra arazi değerlerinin hayvan değerlerinin ancak % 2'lik kısmına karşılık geldiğini Slavka Draganova'nın tespitlerinden çıkarmak mümkün olmuştur.

Rumeli vilayetlerinde uygulanan Ondalık Ağnamı usulü küçükbaş hayvancılık yapan köylüleri ilgilendirmektedir. Başlangıçta hane üzerinden alınan bu vergi usulü daha sonra değiştirilerek küçükbaş hayvanların sağladığı hasılat üzerinden vergi alınması şeklinde yeniden düzenlenmiştir.⁴⁸ Tanzimat dönemi Tuna vilayetine ait ondalık ağnamı kayıtlarının bölge ahalisinin varlık durumunu değerlendirmek için bir dayanak oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu kayıtlarda sahip olunan arazinin büyüklüğü ile koyunculuk iki önemli gösterge olarak görünmektedir.

Pravadi kazasında bulunan gayrimüslim unsurların sahip oldukları hayvan sayılarından bu faaliyetin hangi düzeyde yapıldığını elde etmek mümkün görünmektedir. 33 haneden oluşan gayrimüslim misafir grubun 4091 adet küçükbaş hayvana sahip olduğuna bakılırsa neredeyse büyükbaş hayvancılığın hiç yapılmadığı

⁴⁵ Kiel, Machiel, "Pravadi" **TDVİA**, Cilt. 34 s. 340 " Pravadi şehrinin adının Yunanca "Provato" sözcüğünden geldiği ve anlamının da koyun olduğuna bakılacak olursa burada yoğun bir küçükbaş hayvancılık yapılmasında şehrin fiziki yapısının da etkili olduğu düşünülmelidir.

⁴⁶ Doğru, Kozlubl Halime; **1844 Nüfus Sayımına Göre Deliorman ve Dobruca'nın Demografik, Sosyal ve Ekonomik Durumu**, TTK Yayınları, Ankara, 2011, s. 164

⁴⁷ Draganova, Slavka, **Tuna Vilayetinin Köy Nüfusu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s.67

⁴⁸ Güran, Tevfik, **Osmanlı Mali İstatistikleri, Bütçeler,1841-1918**, DİE Yay, Ankara, 2003, s. 5

bilgisi ile birlikte kazanın küçükbaş hayvancılık için daha uygun bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca büyükbaş hayvancılık bir tarımsal faaliyeti beraberinde gerçekleştirmeyi gerektirse de küçükbaş hayvancılık tamamen otlak kullanma şeklinde gerçekleşmektedir. Bu faaliyet için Pravadi kazası oldukça uygun görünmektedir. Ayrıca misafir olarak kazada yerleşen reayanın tarım arazisi sahibi olmayışı da faaliyetin daha çok küçükbaş hayvancılığa yönelmesinde etkili olmuştur.

Tablo 1: Pravadi Kazasındaki Misafir Reayanın Sahip Olduğu Hayvan Sayısı

Hayvan Çeşidi	Sayısı	Hane Sayısı	Oranı %
Büyükbaş hayvan	1	33	0.024
Küçükbaş Hayvan	4091	“	99.6
Binek Hayvanı	13	“	0.031
Toplam	4105		

IV. Süt Üretimi

Küçükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı bölgeler bu hayvanlardan günde iki kez süt alımı sayesinde yılın önemli bir bölümünde canlı bir üretimde bulunabilmektedirler. Osmanlı coğrafyasında yapılan süt üretimi bölgelere göre farklılık göstermekle birlikte büyükbaş hayvanlar için ortalama yılda 192 ile 770 litre iken koyun için bu oran 51 ile 77 litre aralığında seyretmektedir.⁴⁹ Bu oranlar üzerinden bir hesaplama yapmak gerekirse ortalamalarını almak suretiyle daha rasyonel bir sonuca ulaşmak mümkündür.

Sağmal koyun için 1844 yılında 4.5 kuruşluk bir vergi oranı tespit edilirken 1845 yılında tahmini olarak bu oran 3 ve 2,5 kuruşa düşürülmüştür. Sağmal keçi için bu oran 1844 yılında 2 kuruş iken 1845 yılında tahmini hesaplamada genelde 1.5 kuruş olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2: Pravadi Kazasındaki Misafir Gayrimüslimlerin Süt Üretimi

Hayvan Türü	Miktarı	Yıllık Süt Üretimi	Yıllık Hane başına Düşen Süt Miktarı	Günlük Hane başına Düşen Süt Miktarı
Sağmal Koyun	1647	107055	3244.090	8.88
Sağmal Keçi	92	5980	181.212	0.50
Toplam	1739	113035	3425.302	9.38

⁴⁹ Güran, Tevfik; “Osmanlı Tarım ekonomisi 1840-1910”, XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarımı, İstanbul, 1998, s. 104

V. Yün Üretimi

Osmanlı imparatorluğunun farklı coğrafyalarında koyun ve keçi yetiştiriciliği sadece süt, yağ ve peynir türündeki gıda ürünlerine yönelik olarak değil aynı zamanda yün ve yapağı elde edilmesi için de yapılmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde yün elde edilmesi için koyun üretimi önemli bir endüstri dalı olarak kabul edilmektedir. Dünyanın çeşitli yörelerinden elde edilen yün ve yapağı kalite farklılıkları gösterir. Bu durum koyun ve keçilerin cinsleri ile alakalıdır.

XIX. Yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nde ortalama olarak yılda bir koyundan 950 gr. yün, bir tiftik keçisinden 1900 gram tiftik, bir kıl keçisinden 375 gram kıl elde edilebilmekteydi.⁵⁰ Elde edilen yünlerden toplam hane başına yaklaşık 26 kg. düşmekte olup, hane halkı bunu evin ihtiyaçları için yatak, minder yapmada, eğirdikten sonra kazak ve çorap örmede, yünü iplik yaptıktan sonra boyayıp ıstarlarında ya da tezgâhlarında halı, kilim, heybe, un ve buğday çuvalı dokuyarak gündelik ihtiyaçları için kullanmaktadırlar. Pravadi kazasında misafir olarak yerleşmiş olan gayrimüslim ahalinin Temettuat defterinde sayımı yapılmış olan keçilerinin tiftik, kıl gibi hangi tür olduğuna ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte Pravadi kazası coğrafyasının yüksek plato olarak tarif edilmesi sert ve kötü iklim koşullarına dayanıklı keçi türü olarak kıl keçisinin yetiştirilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir. Venedikli ve Yahudi tüccarların bu bölgede ticari faaliyetlerini oldukça yoğun olarak gerçekleştirmelerinden dokuma tezgâhları için yün ve yapağı ticaretine de el attıklarını söylemek yerinde olacaktır⁵¹. Bunun yanı sıra İslimye kazasında üretilen kaytan isimli bir çeşit pamuk ve ipekten yapılmış sicim Anadolu kentlerinde dahi alıcı bulmaktadır ki bölgenin ekonomik faaliyetini açıklaması bakımından dikkate değer bir husustur.⁵²

Tablo 3: Pravadi Kazasındaki Misafir Gayrimüslimlerin Yün Üretimi

Hayvan Türü	Miktarı	Yıllık Yün Üretimi	Yıllık Hane Başına Düşen Yün Miktarı
Yün Koyun	2232	2120.400 Gr	64.255
Yün Keçi	120	45.000 Gr	1.363
Toplam	2352	2165.400 Gr	65.618

⁵⁰ Güran, Tefvik; "Osmanlı Tarım ekonomisi 1840-1910", **XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, İstanbul, 1998, s. 104

⁵¹ Tuna bölgesinde yaşayan Yahudilerin % 97 oranındaki önemli bir kısmının kasaba ve kentlerde yaşamaları onların daha çok ticaretle işgal ettiklerine delalet etmektedir. Bu durum onların Osmanlı yönetiminden bazı ayrıcalıklar elde ettiklerinin işaretidir. Bkz. Erol Haker, **93 Harbi Tuna'da Son Osmanlı Yahudileri**, Timaş Yay, İstanbul, 2011, s. 158

⁵² Şentürk, M. Hüdayi; **Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi, (1850-1875)**, TTK Yayınları, Ankara, 1992, s. 34

VI. Kazanın Vergi Ödeme Kabiliyeti

Pravadi kazasının toplam 2735 hane olan vergi yükümlülerinin 583 tanesini gayrimüslimler oluşturmaktadır. Kaza merkezinde misafir statüde bulunan incelediğimiz defterin 33 hanelik yükümlüleri toplam gayrimüslim hanenin yüzde 17.6'sını oluşturmaktadırlar.⁵³ Ayrıca kazanın toplam vergi yükü olan 174069 kuruşun 15570 kuruşunu misafir statüde kazada koyun ve keçi yetiştiriciliği yapan çoban Bulgarlar, Ermeniler ve Yahudiler ödemişlerdir. Bu rakam toplam vergi yükünün yaklaşık yüzde 11'ni oluşturmaktadır ki bu oran misafir ve sadece tek bir ekonomik varlığa sahip kitle için oldukça yüksek görünmektedir. Kaza merkezinde bulunan çobanlar ile Ermeni ve Yahudi grubunun 1844 yılında elde ettikleri hasılat miktarı 15570 kuruş iken 1845 yılında bu rakam 13355 kuruşa düşmüştür. Kazada bulunan Ermeni esnaf grubu 1844 yılında 2090 kuruşluk bir gelir elde ederken Yahudiler 1090 kuruşluk bir gelir elde etmişlerdir.⁵⁴ Gayrimüslimlerin büyük çoğunluğunun küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde bulunması onların hane bazında gelirlerinin yüksek olmasına aynı zamanda daha yüksek meblağlarda vergi ödemlerine yol açmaktadır. İncelediğimiz defterdeki yükümlülerin tarım ürünleri, arıcılık ve diğer ekonomik faaliyetlerde bulunmamalarına rağmen sadece küçükbaş hayvan yetiştirmekle gelir seviyesi bakımından Müslüman gruplardan daha üstün olmaları daha iyi yaşam koşullarına sahip olduklarına işaret etmektedir.

Sonuç

Pravadi kazası 1844-1845 yıllarındaki Osmanlı idari organizasyonuna göre Siliste vilayeti Tuna kaymakamlığı bünyesinde bir kaza statüsündedir. 1844-1845 tarihli temettuat kayıtlarında Pravadi'de on mahalle kayıtlanmıştır. Bu mahallelerde 274 Müslüman, yirmi altı gayrimüslim evi kaydedilmiştir. 1873 tarihli salnâmede Pravadi kazasının 85 adet köyünün dörtte üçünün müslüman Türkler'den oluştuğu görülmektedir. 50 köy Müslümanlara, 6 köy ise sadece hıristiyan Bulgarlar'a aitken yirmi dokuz köyün nüfusu farklı dinsel kökenli gruplardan oluşmaktadır. Kaza XIX. yüzyılın başındaki Rus istilâsı ve bilhassa 1828-1829 yılındaki yıkıcı savaşıyla siyasal ve

⁵³ BOA. ML. VRD: TMT.d. No: 12189, s. 13

⁵⁴ BOA. ML. VRD: TMT.d. No: 12189, s. 14, Ayrıca Draganova, Slavka, Tuna vilayetinin genel ödeme kabiliyetleri hakkında yaptığı değerlendirmeler ile incelediğimiz defterin verileri bir tutarlılık içerisindedir. Bkz. **Tuna Vilayetinin Köy Nüfusu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s.69

ekonomik açıdan büyük bir dönüşüme uğramıştır. Kazada birlikte yaşamakta olan farklı din ve ırk gruplarının siyasal hedefleri bu yüzyıla kadar bir pota içerisinde eritilmişken bundan sonra büyük devletlerin Balkan coğrafyasına olan ilgileri neticesinde büyük bir değişim başlamıştır. Ekonomik bakımdan Venedikli ve Yahudi tüccarların uğrak yeri olan Pravadi kazası küçükbaş hayvancılık ve tarıma dayalı ekonomik gücünü uzun süre muhafaza edebilmiştir. Osmanlı devleti Tanzimat ile başlayan dönemde gerçekleştirdiği bir takım reformları ülkenin hemen hemen her bölgesinde tatbik ederken bu reformların gerçekleşmesini sağlayacak ekonomik düzenlemeleri de bir bütün dahilinde yürürlüğe koymuştur. Bu çerçevede tek ve adil bir vergi düzeni oluşturma gayretleri reaya Temettuat adıyla yeni bir sayım uygulaması getirmiştir. Bu sayıma bağlı olarak yıllık kazancından belli oranda bir vergiye muhatap kılınmıştır. İncelediğimiz Temettuat defteri verileri bize kazada misafir statüsünde bulunan Bulgar reaya, Ermeniyan ve Yahudiyan grupların mal varlıklarını ve üretim kabiliyetlerini göstermektedir. Pravadi kazasında misafir statüsünde 33 hanede kayıtlanan ve büyük çoğunluğu çobanlık yapan ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan topluluk ile yine kazada esnaflık ve ticaret yapan grubun sosyo- ekonomik görüntüsü bize XIX. yüzyılın reform döngüsü içinde gayrimüslim unsurların pozisyonları hakkında anlamlı çıkarımlar kazandırmıştır.

ML. VRD. TMT.d. 12189

Müsaferet tarikiyle ta'ayyün eden reaya ve Ermeniyan ve Yahudiyanın temettuat defteridir.

Silistre eyaletinin havi olduğu kazalardan Tuna kaymakamlığı dahilinde kain Pravadi kazası kuralarının müsaferet tarikiyle temekkün ve taayyün etmekte bulunan çobanlar ile kasaba içinde Şumnu mütemekkini ermeni ve yahudinin temettuatının miktarını gösteren defterdir.

Çobanlar⁵⁵

1. Sunko veledi Ariko nam zimmi (İslimye kazası⁵⁶ Baş Köyü yerleşiklerinden)

Temettuat	Adedi	1844	1845
1- Sağmal Koyun	30	135	120

⁵⁵ Bu statü Bölgenin Osmanlı egemenliğine geçmesi sonrası Bulgarların genellikle reaya olarak adlandırılan ve vergi ödeme yükümlüsü olan çiftçi sınıfında kaldıklarını göstermektedir. Bkz. Ali İhsan Bağış; **Osmanlı Ticareti'nde Gayri Müslimler, (1750-1839)**, Turhan Kitabevi , Ankara, 1983, s. 86-88

⁵⁶ İslimye Kazası Şarki Rumeli Vilayeti'nin kurulması ile birlikte Sancağın beş kazasından birisi olarak idari açıdan yeni düzenlemeye dahil edilmiştir. Bu dönemde kazanın mutasarrıflığında Naçof Efendi bulunmaktadır. Bkz. Mahir Aydın; **Şarkî Rumeli Vilayeti**, TTK Yayınları, Ankara, 1992, s. 137 ve 242

2- Sağmal keçi	6	12	10
3- Yün koyun	24	48	48
4- Yün keçi	6	6	6
Toplam		201	184

2. Tanos veledi Dimitri nam zimmi (İslimye kazası Gıradişte köyü yerleşiklerinden)

Temettuat	Adedi	1844	1845
1- Sağmal Koyun	30	135	120
2- Sağmal keçi	6	12	12
3- Yün koyun	26	52	52
4- Yün keçi	4	6	6
Toplam		205	190

3. Dimitri veledi Itri (İslimye kazası Kervete ve Sabire köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	100	4,5 kuruş	450	260	2,6 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	150	2 Kuruş	300	250	1,6 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			750	510	

4. İvan veledi Niko nam zimmi(İslimye kazası Sabire köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	60	4,5 kuruş	270	180	3 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	65	2 Kuruş	130	130	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			400	310	

5. Kiryaki veledi İvan nam zimmi(Edirne kazası Boyalık köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	20	4,5 kuruş	90	70	3,5 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	25	2 Kuruş	50	50	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			140	120	

6. Hristo veledi Mako nam zimmi (İslimye kazası Baş köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	22	4,5 kuruş	99	66	3 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Kısır koyun	40	2 Kuruş	80	80	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			179	146	

7. İvan veledi Lazi nam zimmi(Kuzgan köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	50	4,5 kuruş	225	280	5,6 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	40	2 Kuruş	80	80	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			305	360 (Yanlışlıkla 280 yazılmış)	

8. Yofko veledi Petre nam zimmi(Şumnu⁵⁷ kazası Kasablı köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	30	7,5 kuruş	225	200	6,6 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	15	2 Kuruş	30	30	1,6 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			255	230	

9. Raco veledi Turdu nam zimmi(İslimye kazası Durgun köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	15	4,5 kuruş	67	60	4 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	10	2 Kuruş	20	20	1,6 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			87	80	

110

10. Yanko veledi Baycu nam zimmi (Şumnu sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	200	4,5 kuruş	900	800	4 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	150	2 Kuruş	300	200	1,3 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			1200	1000	

⁵⁷ Osmanlı Devleti'nin dış ticaretinde rol oynayan Rum, Ermeni ve Yahudi tüccarların Bulgar beratı olarak yerleştikleri kazalardan birisi de Şumnu'dur. Bkz. Şentürk, M. Hüdayi; **Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi, (1850-1875)**, TTK Yayınları, Ankara, 1992, s. 33

11. Marin veledi Velcu nam zimmi (Şumnu kazası Selman köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	3	4,5 kuruş	13	9	3 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	3	3 Kuruş	9	9	3 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			22	18	

12. Miyatri veledi Kozi nam zimmi(Şumnu kazası Selman köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	30	4,5 kuruş	135	80	2,6 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	50	2 Kuruş	100	50	1 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			235	130	

13. Valiko veledi İvan nam zimmi (belirtilmemiş)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	80	4,5 kuruş	360	240	3 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	120	2 Kuruş	240	180	1,5kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
5- Binek Bargir	2	-	2	-	-
6- Kısırak	1	-	1	-	-
Toplam			600	420	

14. Stancu veledi Turdu nam zimmi(İslimye kazası Baş köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	80	4,5 kuruş	315	230	2,6 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	90	2 Kuruş	180	180	2 kuruş
4- Binek Bargir	1	-	-	-	-
Toplam			495	410	

15. Decre veledi İslavi nam zimmi (İslimye kazası sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	50	4,5 kuruş	225	150	3 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	80	2 Kuruş	160	160	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			385	310	

112

16. Nikola veledi Manyal nam zimmi(İslimye kazası Baş köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	10	4,5 kuruş	45	30	3 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	20	2 Kuruş	40	40	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			85	70	

17. Sani veledi Petraki nam zimmi (Manastır kazası Kurgan köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	92	4,5 kuruş	414	276	3 Kuruş

2- Sağmal keçi	20	2 kuruş	40	40	2 kuruş
3- Yün koyun	158	2 Kuruş	316	316	2 kuruş
4- Yün keçi	30	1 kuruş	30	30	1 Kuruş
Toplam			800	662	

18. Tako veledi Gancu nam zimmi(İslimye kazası Baş köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	41	4,5 kuruş	184	184	4,5 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	80	2 Kuruş	160	160	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			344	344	

19. Petkov veledi Çakır nam zimmi (İslimye kazası Gıradişte köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	50	4,5 kuruş	225	150	2,6 Kuruş
2- Sağmal keçi	20	2	40	40	2
3- Yün koyun	70	2 Kuruş	140	140	2 kuruş
4- Yün keçi	20	1,5 kuruş	30	30	1,5 kuruş
Toplam			435	360	

20. Batiko veledi Sunko nam zimmi (Şumnu Kurgan köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	51	4,5 kuruş	229	229	4,5 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	99	2 Kuruş	198	198	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			427	427	

21. Sunko veledi Mako nam zimmi(Şumnu Kurgan köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	40	4,5 kuruş	180	180	2,6 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	70	2 Kuruş	140	140	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			320	320	

22. Valiko veledi İvan nam zimmi (İslimye kazası Gıradışte köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	20	4,5 kuruş	90	60	3 kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	45	2 Kuruş	90	90	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			180	150	

23. Hristo veledi Dimitri nam zimmi (Gıradışte köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	10	4,5 kuruş	45	45	4,5
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	25	2 Kuruş	50	50	2
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			95	95	

24. Otto Yuko veledi Boşko nam zimmi (Kazgan köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	400	4,5 kuruş	1800	1200	3
2- Sağmal keçi	40	2	80	80	2
3- Yün koyun	600	2 Kuruş	1200	1200	2
4- Yün keçi	60	1,5	90	90	1,5
5- Kısarak	5				
6- Dölsüz Kısarak	5				
Toplam			3140	2570	

25. Kano veledi Kurt Sarı nam zimmi(İslimye kazası payas köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	55	4,5 kuruş	247	220	4 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	48	2 Kuruş	96	96	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			343	316	

115

26. Rosi veledi Tercu nam zimmi(Şumnu kazası Çoban mahallesi sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	28	4,5 kuruş	126	120	2,6 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	18	2 Kuruş	36	36	2
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			162	156	

27. Çoban Üstüyan veledi Dimitri nam zimmi (Şumnu kazası sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	22	4,5 kuruş	99	90	4 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	35	2 Kuruş	70	70	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			169	160	

28. Nikola veledi Valiko nam zimmi (Şumnu kazası Çoban köyü sakinlerinden)

Temettuat	Adedi	Birim Fiyatı	1844	1845	Birim Fiyatı
1- Sağmal Koyun	68	4,5 kuruş	306	300	2,6 Kuruş
2- Sağmal keçi	-		-	-	
3- Yün koyun	76	2 Kuruş	152	152	2 kuruş
4- Yün keçi	-		-	-	
Toplam			458	452	

Ermeniyan Grubu

5. Nezir oğlu Sarkis Bezirgan nam zimmi 3 adet dükkandan dolayı 100 kuruş canibi vakf vergisi ödemiştir. Şumnu kazası sakinlerindedir. 1 adet dükkanda kendisi çalışmaktadır. 3 adet dükkanı kiraya vermiştir. Bu dükkanlardan 1844 yılında 300 1845 yılında ise 200 kuruş gelir elde etmiştir. 1000 kuruş ahz-ü itadan dolayı temettuat elde etmiştir.
6. Karabet veledi Kolost nam zimmi terzi esnafındandır. İslimye kazası sakinlerindedir. 1 adet kısır ineği ile 1 adet dükkanı bulunmaktadır. 1844 yılında 790 kuruş 1845 yılında ise 750 kuruş hasılat elde etmiştir.

Yahudiyan Grubu

7. Tesim veledi Azar, çerçi grubu esnaflarındandır. Şumnu kazasında sakinlerindedir. 1 adet dükkanda kendisi bulunmaktadır. 1844 yılında 400 kuruş 1845 yılında ise 350 kuruş hasılat elde etmiştir.

8. Sinto veledi Samuel, kasab grubu esnaflarındadır şumnu mütemekkindir. 2 dönüm bağı vardır. Bundan 1844 yılında 36 kuruş 1845 yılında 27 kuruş gelir elde etmiştir. 2 yaşında bir erkek dana ile üzüm bağından 1844 yılında 340 kuruş 1845 yılında ise 300 kuruş hasılat elde etmiştir.
9. Hovarim veledi Yude, çerçi esnafıdır. Şumnu yerleşiklerindedir. 1844 yılında 350 kuruş 1845 yılında ise 300 kuruş hasılat elde etmiştir.

Prevadi kazasında bulunan çobanlar ile Ermeni ve Yahudi grubunun 1844 yılında elde ettikleri hasılat miktarı 15570 kuruş iken 1845 yılında bu rakam 13355 kuruşa düşmüştür. Kazada bulunan Ermeni esnaf grubu 1844 yılında 2090 kuruşluk bir gelir elde ederken Yahudiler 1090 kuruşluk bir gelir elde etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Adıyeke, Nuri; “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, **Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S. 11, Ankara 2000, s.769-825.
- Akyıldız, Ali; **Para Pul Oldu, Osmanlı’da Kağıt Para, Maliye ve Toplum**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003
- Aydın, Mahir; **Şarkî Rumeli Vilayeti**, TTK Yayınları, Ankara, 1992
- Bağış, Ali İhsan; **Osmanlı Ticareti’nde Gayri Müslimler, (1750-1839)**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1983
- Berkes, Niyazi; **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Yayına Hazırlayan: Ahmet Kuyaş, YKY, I. Baskı, İstanbul, 2002
- Cezar, Yavuz; **Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi, XVIII. Yüzyıldan Tanzimat’a Mali Tarih**, Alan Yay. İstanbul, 1986
- Davison, H. Roderic, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Reform, 1856-1876**, Çev: Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2005
- Develioğlu, Ferit; **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**,”Temettü- Temettuat” Aydın Kitabevi, Ankara, 1996
- Doğru, Kozlubel, Halime; **1844 Nüfus Sayımına Göre Deliorman ve Dobruca’nın Demografik, Sosyal ve Ekonomik Durumu**, TTK Yayınları, Ankara, 2011
- Draganova, Slavka, **Tuna Vilayetinin Köy Nüfusu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 2006,
- Efe, Ayla; “Tanzimat’ın Eyalet Reformları 1840-1864, Silistre Örneği”, **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt: 6, Sayı: 22, 2009, s. 87-113
- Findley, V. Carter; **Modern Türkiye Tarihi**, Çev: Güneş Ayas, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011
- Genç, Mehmet; **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2002
- Genç, Mehmet, “İltizam” **TDVİA**, Cilt: 22, s.154-158
- Güran, Tevfik; **XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, İstanbul 1998
- Güran, Tevfik; “XIX. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri”, **Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik**, (Der. Halil İnalçık, Şevket Pamuk), Ankara 2000, s. 73–94
- Haker,Erol; **93 Harbi Tuna’da Son Osmanlı Yahudileri**, Timaş Yay, İstanbul, 2011,

- İnalçık, Halil; “Tanzimat’ın Uygulanması ve Sosyal Tepkiler” **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Editörler, Halil İnalçık-Mehmet Seyitdanlıoğlu, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 2006
- Karpat, H. Kemal; **Osmanlı Modernleşmesi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014
- Karpat, H. Kemal; **Osmanlı Nüfusu, 1830-1914**, Çev. Bahar Tırnakçı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010
- Kiel Machiel, “İslimye” **TDVİA**, Cilt. 23 s. 73-74
- Kiel Machiel, “Şumnu” **TDVİA**, Cilt. 39 s. 227-230
- Kiel Machiel, “Pravadi” **TDVİA**, Cilt. 34 s. 339-340
- Köse, Osman; **1774 Küçük Kaynarca Antlaşması**, TTK Yayınları, Ankara, 2006
- Kütükoğlu, Mübahat; “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, **Bellekten**, LIX, S. 225, Ankara 1995, s. 395–412
- Kütükoğlu, Mübahat; “İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Teb’a”, **Bellekten** LXIII, S. 238, Ankara 1999, s. 755-782
- Lewis, Bernard; **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, Çev: Boğaç Babür Turna, Arkadaş Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2009
- Mardin, Şerif; **Türk Modernleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, 22. Baskı
- Muşmal, Hüseyin “Tanzimat reformlarının Uygulanması Hakkında Konya Valisi selim Paşa’ya Verilen Talimat-ı Seniyye”, **Selçuk Üni. Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 19, 2008, s. 10
- Öztuna, Yılmaz; **Osmanlı’ya Veda, (1808-1923)**, Yakın Plan Yayınları, İstanbul, 2013
- Öztürk,Said; "Temettüat Tahrirleri", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, S.4-5, İstanbul 2000, s.537-591
- Pakalın, M. Zeki; **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, MEB. Yayınları, Ankara, 1993
- Quataert, Donald; “ Tanzimat Döneminde Ekonominin Temel Problemleri”, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Editörler, Halil İnalçık-Mehmet Seyitdanlıoğlu, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 2006
- Sayar, Güner, Ahmet; **Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması**, Ötüken Yayınları, 2. Baskı İstanbul, 2000
- Shaw, J. Stanford; **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, Çev: Mehmet Harmancı, E Yayınları, İstanbul, 2003

Şentürk, M. Hüdai; **Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi, (1850-1875)**, TTK Yayınları, Ankara, 1992

Ülken, Hilmi Ziya; **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013